

Suomen luonnonsuojeluliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esityksen tavoitteena on porolaidunten käytön suunnittelua tehostamalla ylläpitää ja lisätä laidunten tuottokykyä sekä poistaa tai vähentää haitallisia vaikutuksia, joita laitumille ja niiden biologiselle monimuotoisuudelle aiheutuu porotalouden, muun maankäytön ja ilmastonmuutoksen yhteisvaikutusten johdosta. Esityksen tavoitteena on parantaa porolaidunten ekologista tilaa ja niiden kestävän käytön edellytyksiä. Suunnittelusta pyritään saamaan hyötyjä myös poroista maanviljelylle ja vakituisille asunnoille aiheutuvien vahinkojen ehkäisemiseen.

Esityksen tavoitteena on myös poistaa ne poronomistajien yhdenvertaisuutta heikentävät ja myös porolaitumiin haitallisesti vaikuttavat ongelmat, joita aiheutuu, kun poronomistajat eivät vähennä porojensa määrää paliskunnan päätösten mukaisesti. Tavoitteena on lisäksi selkeyttää poromäärän vähentämistä koskevaa sääntelyä oikeuskäytännön myötä näkyviksi tulleiden ongelmakohtien osalta.

Uudistuksella pyritään helpottamaan paliskunnan toimia pitää poromäärä enintään suurimmassa sallitussa määrässä sekä lisäämään joustavuutta mahdollistamalla paliskunnille nykyistä enemmän harkintavaltaa päättää vähennyksistä, kuitenkin vaarantamatta poronomistajien yhdenvertaisuutta ja oikeusturvaa. Lisäksi pyritään eräiltä osin sujuvoittamaan poronhoidon hallintoa. Esityksen tavoitteet tukevat alkuperäiskansa saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää omaa kulttuuriaan, jonka ytimeen poronhoito kuuluu.

- Luonnonsuojeluliitto tukee lakiesityksen keskeisiä tavoitteita, mutta pitää esitettyjä muutoksia luonnon monimuotoisuutta ja poronlaidunten kantokykyä turvaaviin tavoitteisiin nähden riittämättöminä.
- Porotalouden kestävän harjoittamisen toimintaedellytyksiä sekä porotalouden hallinnon ja tukijärjestelmän uudelleen tarkastelua tulisi selvittää laaja-alaisesti huomioiden muun maankäytön porotaloudelle aiheuttaman häiriön ja ilmastonmuutoksen yhteisvaikutukset sekä poronhoidon ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden reunaehdot.
- Luonnonsuojeluliitto ehdottaa, että valiokunta kiinnittää huomiota porotalouden kokonaisuudistuksen tarpeeseen ja harkitsee lausumaa sen selvitystyön käynnistämisestä.

Porolaidunten hoidon ja käytön suunnittelu

Poronhoitolakiin ehdotetaan säännöksiä porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmista, jotka paliskunnat laatisivat ja hyväksyisivät. Poronhoitolaissa säädettäisiin kaikille sisältövaatimuksista, jotka koskisivat paliskunnan alueen laidunten nykytilan ja tärkeimpien tiedossa olevien luonnonarvojen kuvaamista sekä keskeisten laidunten kuntoon ja tulevaan käyttöön liittyvien seikkojen ja uhkatekijöiden arviointia. Nykytilakuvaukseen sisältyisi myös kuvaus poronhoidosta viljelyksille ja vakituiselle asutukselle aiheutuvien haittojen ehkäisyä koskevista käytännöistä.

Muilla maankäyttömuodoilla kuten metsätaloudella, matkailulla ja teollisuuslaitoksilla, kaivoksilla tuuli- ja vesivoimalat sekä patoaltaat sekä näihin liittyvällä infrastruktuurilla ja liikenteellä on merkittävä

vaikutus poronhoitoon ja päinvastoin. Ihmistoiminta vaikuttaa porojen laidunnukseen, häiriötyypistä ja alueesta riippuen välttämisaalueet voivat olla laajojakin. Lakiesitys ei vaikuta laajentavasti eri maankäyttöhankkeisiin liittyviin neuvotteluvelvollisuuksiin, mutta voi hoito- ja käyttösuunnitelmien osalta edistää eri maankäyttömuotojen yhteensovittamista ja porotalouden tarpeiden huomioimista.

Metsähallituksen vuonna 2024 julkaiseman Ylä-Lapin luonnon kaukokartoitusta koskevan projektin loppuraportin^{1,2} mukaan tunturikankaista edustavuudeltaan ja luonnontilaisuudeltaan eriasteisesti heikentyneitä on jopa 80 prosenttia. Syinä tunturikankaiden jäkälökköjen voimakkaaseen kuluneisuuteen tai hitaaseen uusiutuvuuteen mainitaan ilmastomuutos, porolaidunnus ja näiden yhteisvaikutus. Tuorein laiduninventointi³ vuosina 2016–2018 toteutettiin koko poronhoitoalueella. Ja todettiin, että noin kahdella kolmanneksella poronhoitoalueen pinta-alasta metsätalous on vähentänyt ja pirstonut vanhoja laidunmetsiä sekä heikentänyt metsien laatua talvilaitumina. Muu maankäyttö ja infrastruktuuri sekä niitä ympäröivät, poronhoitoa vaikeuttavat häiriöalueet kattavat ja pirstovat jo yli neljänneksen laidunten kokonaisalasta. Havumetsäalueella yhtenäisimmät ja laadultaan parhaat varttuneiden ja vanhojen metsien jäkälä- ja luppolaitumet sijaitsevat laajoilla suojelualueilla.

Pohjoisimmaan 20 paliskunnan jäkälälaitumilla jäkäläbiomassa on vähentynyt kymmenen viime vuoden aikana keskimäärin 30 %. Parhaassa kunnossa olevat jäkäliköt sijaitsevat Metsä-Lapin paliskuntien vain talvilaidunkäytössä olevilla alueilla (jäkälää yli 400 kg/ha), joilla ei ole metsätaloutta tai muuta merkittävää maankäyttöä. Myös näillä alueilla jäkäläbiomassat ovat kuitenkin vähentyneet todennäköisesti porojen laidunnuksen ja paliskuntien laidunalueilla tapahtuneiden muiden epäedullisten muutosten vuoksi. Kuluneimmat jäkäliköt (jäkälää 70–150 kg/ha) sijaitsevat sekä Tunturi-Lapin paliskunnissa että Keski-Lapin metsätalousvaltaisissa paliskunnissa, joissa ei ole selvää vuodenaikaista laidunkiertoa talvi- ja kesälaidunalueiden välillä. Epäedulliset muutokset laidunympäristössä ovat lisänneet porojen talviaikaisen lisäruokinnan ja tarhauksen tarvetta.

Sinänsä varsin kannatettavat porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmat eivät yksin riitä ratkaisemaan porotalouden kestävyys haasteita ja turvaamaan elinkeinon toimintaedellytyksiä. Tarvitaan kokonaisvaltaisempaa porotalouden, muun maankäytön ja ympäristövaikutusten intressivertailua ja toimenpiteiden suunnittelua ja käyttöönottoa.

- Luonnonsuojeluliitto korostaa, että hoito- ja käyttösuunnitelmien toimenpiteiden tulisi olla riittävän vaikuttavia, jotta ne parantaisivat poronlaidunten kesto- ja tuottokykyä.
- Lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi luettelo viidestä lakisääteisestä toimenpidevaihtoehdosta, joista paliskunnan tulisi sisällyttää suunnitelmaansa vähintään kaksi. Luonnonsuojeluliitto ehdottaa, että suunnitelmiin tulisi sisällyttää vähintään kolme toimenpidettä.
- Lapin elinvoimakeskus antaa lausunnon hoito- ja käyttösuunnitelmasta. Luonnonsuojeluliitto ehdottaa, että elinvoimakeskuksen lausunto tulisi sitovasti huomioida suunnitelman sisällössä.
- Viljelyksille ja vakitukselle asutukselle aiheutuvien haittojen ehkäisyä koskevien käytäntöjen lisäksi suunnitelmaan tulisi varsinkin poronhoitoalueen eteläosissa (erityisesti poronhoitoa varten tarkoitetun alueen eteläpuolella⁴) sisällyttää tiedot haittojen määrästä, laadusta, kustannuksista ja niiden kehityksestä.
- Porolaidunten käyttö- ja hoitosuunnitelma tulisi säätää lakisääteisesti huomioitavaksi porotalouden edellytysten turvaamiseksi muiden maankäyttöpaineiden häiriövaikutuksilta.

Porojen määrän hallinta ja vähentäminen

Yksi porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmiin sisällytettävistä toimenpidevaihtoehdoista koskisi eloporomäärän pitämistä vähintään 7 prosenttia ja enintään 20 prosenttia alempana kuin säädetty suurin sallittu eloporomäärä. Eloporomäärää tulisi tarvittaessa voida alentaa enemmänkin, jotta laidunpainetta tarkoituksenmukaisissa tilanteissa saataisiin riittävästi vähennettyä.

Poronhoitolakiin ehdotetaan tehtäväksi muutoksia, jotka helpottaisivat paliskunnan poromäärän pitämistä enintään suurimmassa sallitussa määrässä. Tästä määrästä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella eikä enää maa- ja metsätalousministeriön asetuksella.

Ehdotuksen mukaan poromäärän vähentämistä koskevat päätökset olisivat voimassa mahdollisesta muutoksenhausta huolimatta, ellei hallinto-oikeus toisin määräisi. Tällä osaltaan vähennettäisiin rästien kertymistä ja niihin liittyviä ongelmia.

Poromäärien hallintaa parannettaisiin ja paliskunnan osakkaiden tasapuolista kohtelua edistettäisiin myös säätämällä hallinnollisesta seuraamusmaksusta, joka voitaisiin määrätä porojen vähentämisvelvoitetta laiminlyöväälle poronmistajalle. Maksun suuruus vähentämättä jätettyä poroa kohden olisi vakiomääräinen, mikä lisäisi ennakoitavuutta ja helpottaisi maksun määräämiseen liittyvää valvontaviranomaisen työtä.

- Luonnonsuojeluliitto kannattaa kaikkia lakiesityksen ehdotuksia, mutta pitää poromäärän vähentämistavoitetta ja sallittujen poromäärien valvonnan toimenpiteitä osin riittämättöminä.

Lakiesityksen muut ehdotukset

Poronhoitolakiin tehtäisiin poronhoidon hallintoa sujuvoittavia muutoksia sekä eräiltä osin vahvistettaisiin päätoimisten poronhoitajien asemaa ja huomioitaisiin viestintävälineiden kehitys. Esitykseen sisältyvät paliskunnan toimintaa koskevat säännösmuutokset ovat kannatettavia, helpottaisivat poronhoidon hallinnon järjestämistä ja voisivat tuoda paliskunnille rahallisia säästöjä.

Lisäksi ehdotetaan, että lakiin sisältyvät poronhoitorikkomusta koskevat kriminalisointisäännökset uudistettaisiin, jotta sääntely täyttäisi rikosoikeudelliselta sääntelyltä edellytetyt tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden vaatimukset, mitä myös Luonnonsuojeluliitto kannattaa.

Kannatettavaa myös on, että maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annettuun lakiin ja porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista annettuun lakiin lisättäisiin porotalouden eläinکوhtaista tukea sekä paliskunnalle myönnettävää investointitukea ja aitojen kunnossapitotukea koskevat säännökset, jotka koskevat suurimpien sallittujen poromäärien noudattamista tuen saamisen ehtona ja jotka nykyisin sisältyvät asetuksen tasoihin säädöksiin.

Poronhoitolain alkuosaan ehdotetaan myös lisättäväksi lain tarkoitusta selkeyttävä säännös, jossa todettaisiin tavoitteena poronhoidon edellytysten turvaaminen kestävän kehityksen periaatteen eri osa-alueet huomioon ottaen. Säännöksessä olisi lisäksi maininta tavoitteesta turvata saamelaisille kuuluva oikeus oman kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Ehdotuksella on liityntä myös Saamelainen ilmastoneuvoston näkemukseen siitä, että poronhoitolainsäädännön yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi tulisi nostaa ilmastonmuutokseen sopeutuminen ja ilmastonmuutoksen hillintä. Tätä Luonnonsuojeluliitto pitää erittäin tärkeänä.

Muita huomioita

Luonnonsuojeluliitto kiinnittää huomiota siihen, että poronhoitoalueen eteläisimmissä paliskunnissa porotalous perustuu pitkälti petokorvauksiin - ei poronlihan myyntiin. Poronhoitoalueen etelärajaa ei ole tarkistettu sitten 1800-luvun. Useista muutospaineista - ilmastonmuutos, porolaidunten kantokyky, muut maankäyttömuodot, taloudelliset vaikutukset, haitat vakitukselle asutukselle ja maanviljelylle - johtuen Luonnonsuojeluliitto pitää tärkeänä, että porotalouden ja poronhoitolain kokonaisuudistuksen valmistelu käynnistetään selvittämällä mm. seuraavia vaihtoehtoja:

- Poronhoitoalueen etelärajan siirtäminen nykyistä pohjoisemmaksi.

- Luopumiskorvaukset osalle päätoimisista poronhoitajista.
- Poroelinkeinon tukien irtikytKentä poromääristä ja suuntaaminen alueille, joilla porotaloutta on mahdollista harjoittaa myös ilmaston lämmetessä.
- Poromäärien valvonta ja merkittävä vähentäminen ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyys kriteerit huomioiden.
- Tunturipaljakan lajiston suojelun tehostaminen aituksilla ja muilla keinoilla.
- Porolaitumien turvaaminen muulta maankäytöltä, kuten kaivoksilta ja hakkuilta.

Lisätietoja:

Puheenjohtaja Hanna Halmeenpää, p. 050 564 4122, hanna.halmeenpaa@sl.fi

Toiminnanjohtaja Tapani Veistola, p. 0400 615 530, tapani.veistola@sl.fi

Viitteet:

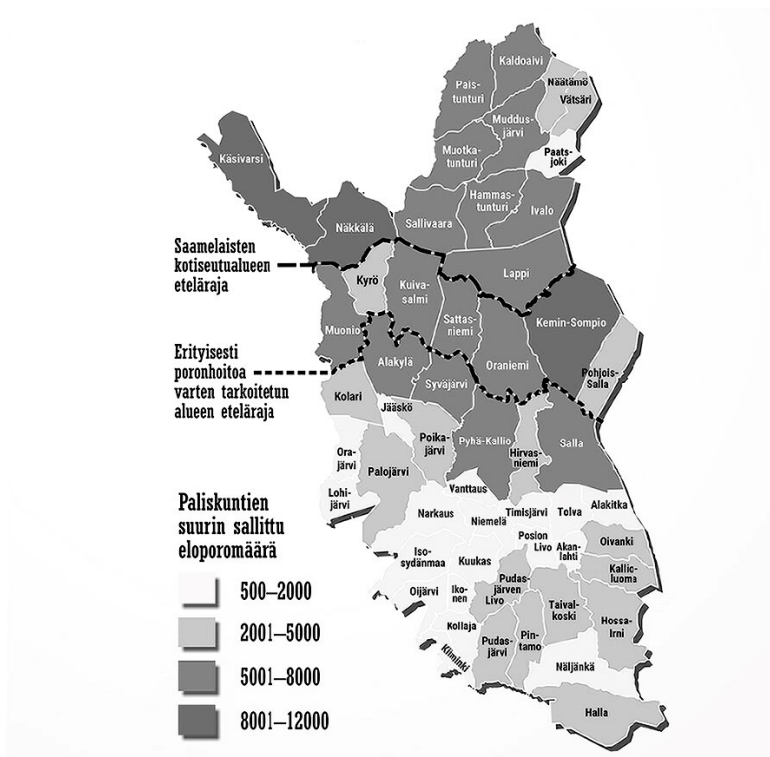
1

<https://julkaisut.metsa.fi/julkaisu/yla-lapin-luonnon-kaukokartoitus-projektin-loppuraportti-osa-1-aineistot-ja-menetelmät/>

2 <https://julkaisut.metsa.fi/julkaisu/yla-lapin-luonnon-kaukokartoitus-projektin-loppuraportti-osa-2-luontotyyppit/>)

3 <https://jukuri.luke.fi/items/ab5f6f02-dac6-45a9-928f-7b6b89a2088e>

4 Karttakuva (HE 161/2025 vp, s. 8)

Kuva1 Suurimmat sallitut eloporomäärät eri paliskunnissa (Lähde: Paliskuntain yhdistys)